NOWEMBER 2019

Rozhlad

Serbski kulturny časopis

www.rozhlad.de 3,50 €

»musica nova sorabica«
raz w hinašim wobłuku předstajena

Składnostnje finisaže 3-krajoweho wumělskeho projekta »Wobrazy krajiny. Podobe pokrajne. Bilder einer Landschaft« w Serbskim muzeju w Budyšinje poskići so na tamnišej swjedźenskej žurli dnja 25. žnjenca komorny koncert, kiž zbudźi wulki zajim za hudźbu Serbow klasiskeje moderny a postmoderny. Z wjele respektom přijachu so předewšěm šěsć prapředstajenjow z pjera Ulricha Pogody, Jana Cyža a Sebastiana Elikowskeho-Winklera, kotrež wučinjachu połojcu čisłow dosć wobšěrneho programa. Założbje za serbski lud jako zarjadowarce běše so tež poradźiło, za interpretaciju zawěrno njelochkich kruchow w modernym stilu kompetentnych hudźbnicow a hudźbnikow zdobyć. Nimo serbskeje jazzoweje spěwarki Walburgi Wałdźic, skutkowaceje předewšěm w Lipsku, a w Berlinje zadomjeneje koncertneje pianistki Heidemarie Wiesnerec słušeše saksofonowy kwartet modernsax berlin do kruha sobuskutkowacych. Tutomu w europskim měritku sobu načolnemu saksofonowemu kwartetej přisłušeja nimo w Serbach hižo dawno derje znateho Gerolda Gnauscha Miriam Dirr, Petra Sauerwein a Rico Wolf.

Tež hdyž je stajnje riskantne, do koncertneho programa jenož našočasnu hudźbu zapřijeć, njepopušći na tutym njedźelnym popołdnju na žurli Serbskeho muzeja napjatosć hač do kónca. To njeswědčeše jenož wo dobrych kompozicijach, ale tohorunja wo wysokim niwowje interpretacije. Hnydom na spočatku koncerta staji so prašenje: Kak móžeš ludowu melodiju skerje modernišim žanram přibližić?

Walburga Wałdźic čini to na swoje jara swójske wašnje. Nad saksofonowym a klawěrnym zwukowym přestrjencom spožči w swójskej kompoziciji hłosej jaskrawu barbu. Rytmisce

Pianistka Heidemarie Wiesnerec, spěwarka Walburga Wałdźic a kwartet modernsax berlin Foto: Michał Cyž

změnjena skutkowaše ludowa melodija ze Słowakskeje, kiž znajemy w Serbach pod titulom »Běži woda, běži«, na přijomne wašnje runjewon wotcuzbnjena a z tym wot folklorneho duktusa wotsalena. Zwažliwe harmonije samostatnje agěrowaceho instrumentarija kaž tež zhusćene mjezyhry zesylnja w tutej twórbje přibliženje k improwizowanemu jazzej.

Ulrich Pogoda přinošowaše dalšej nowostce. Zhudźbnjena baseń Kita Lorenca »Spomnješe« wuchadźa ze submodality, kotruž tutón hudźbny awtor jako kompozitorisku techniku najbóle preferuje. Tak spožča spěwej z klawěrnym přewodom indiwiduelny raz. Zasadźenje skalow wuwoła zaćišć wuzběhnjenja teksta na druhu runinu, tak zo chabła spěw mjez dwěmaj płoninomaj. Spěwarka a pianistka pak wědźeštej z tutej trochu komplikowanej konstelaciju suwerenje wobchadźeć. Pogodowa dalša prapremjernje předstajena kompozicija za saksofonowy kwartet pod titulom »Fantasia Caribico« je, wotpowědnje titulej, přez swój eksotiski raz něšto wosebiteho. Tež hdyž njejsu w njej žanežkuli dramaturgiske wjerški spóznać, je wona, přirunujo z wostatnymi rukopisami, tola njezaměnliwa a zajimawa.

Jan Cyž skomponowa za tutón koncert hnydom tři kruchi. Z klawěrnym přewodom podkreslena scena »Wjelbłud-rjelpuch« je za rěčnika/rěčnicu. Předewšěm rytmus nastupajo koresponduje hudźba z tekstom Kita Lorenca. Kamele w pusćinje, tajka tema wotpowěduje derje tutomu hudźbnemu awtorej. Pod titulom »My ga mamy hyšći wšogo dosć« je Delnjoserbowka Mirelle Nagora baseń spisała, w kotrejž wona nahrabnosć swojich rowjenkow šwika. Hudźbne komentowanje teksta přez spěwny hłós, sopranowy saksofon a klawěr zesylni komponist z Bachowym citatom, štož wuwoła aha-efekt. A z klawěrneho cyklusa Bjarnata Krawca »Ze serbskeje hole« wubra Cyž tři miniatury, kotrež zaklinčachu prěni raz w transkripciji za saksofonowy kwartet. Kaž zhladowanje z hinašeje perspektiwy na serbski kraj skutkowaše tu Krawcowy zhudźbnjeny wid na našu domiznu.

Sebastian Elikowski-Winkler koncert jenož njemoderěrowaše, ale bě so z temu »Wobrazy krajiny« tohorunja jako komponist bliže zaběrał. Ze sopranowym hłosom, saksofonowym kwartetom a klawěrom kaž tež přihrawankami namolowa wón swój wjelebarbny wobraz wo rozdźělnych krajinach Łužicy, Korutanskeje a Słowjenskeje, tak w nich bydlacej słowjanskej narodaj hudźbnje zjednoćujo a zdobom přirunujo, a to w ekspresiwnosći klasiskeje postmoderny.

Nimo prapremjerow poskićichu so w tutym wuwzaćnym koncerće »musica nova sorabica« tež kompozicije Detlefa Kobjele a Jura Mětška kaž tež dalšej twórbje Jana Cyža. Z ramika padnjene zdaše so klawěrne solo »Scherz und Spiel« Huga Wolfa. Hudźbnik, kiž je tež dźensa dale aktualny předewšěm jako wuběrny komponist wobšěrneho opusa wumělskich spěwow, narodźi so w lěće 1830 w štyrskim měsće Windisch-Graetzu. Sydło stareho awstriskeho wjerchowskeho rodu přisłuša dźensa pod mjenom Slovenjgradec Słowjenskej. Tuž bě to takrjec mostowy přinošk składnostnje wustajeńcy, kotraž nańdźe nětko pokročowanje w Ljubljanje a Celowcu, doniž njewróći so klětu do Łužicy, a to na poslednjej staciji do Choćebuza.

CHRYSTA MEŠKANKOWA

Štož trjebam

Wobrazy krajiny su najwšelakoriše. Wotwisne wot počasa, lěta nastaća, wosoby, kotraž je rysowaše. Runje tak rozdźělna je rěč. Hač rěč jednotliwca, krajiny, naroda. Kóždy wužiwa ju na swoje wašnje, sadźa nuansy wotpowědnje swojemu začuwanju. Ale rěč tež zwjazuje, wotkrywa paralele, wobohaća so mjez sobu.

Pjatk 23. awgusta 2019 na pózdnim popołdnju sćěhowachu někotři na rěči a wobrazach zajimowani přeprošenje Budyskeho Serbskeho muzeja na čitanje ze słowjenskej awtorku Anju Golob a serbskej awtorku Lubinu Hajduk-Veljkovićowej. Wobě stej zastupjenej z basnjemi a tekstami w katalogu k třikrajowemu projektej »Wobrazy krajiny. Podobe pokrajine. Bilder einer Landschaft«. Moderaciju přewza Dušan Hajduk-Veljković. Kombinacija tutych třoch wosobow wopokaza so jako nimoměry wurjadna, mjez sobu so wudospołnjaca a wobohaćaca a publikum runje tak zahorjaca kaž zabawjaca.

Anja Golob, rodźena 1976, je basnica, spisowaćelka a přełožowarka. Wona studowaše filozofiju a přirunowace literarne wědomosće w Ljubljanje. Wona přednjese na zarjadowanju swoje basnje zdźěła słowjensce, zwjetša němsce. Jeje čitanju slědować bě jónkrótne dožiwjenje. Nimale kaž w transy přednjese swoje teksty, zanurjena do nich a jich kuzła a tak za připosłuchacych runočasnje zwuk a zmysł wožiwjejo. Jej poradźi so melodiju a rytmiskosć tekstow wurjadnje zwobraznić, wot stakata doraznych wjeršow hač k žortno-ironiskim metafram. Zdobom wjedźe připosłucharjow do hłubokich přemyslowanjow wo wobsahach. Tak zastanje jeje lyriske ja we wokomiku, w kotrymž je hišće wšitko móžno a směr wuwića wotewrjeny, w kotrymž »wšo wisa na ćeńkej nitce móžnosće koincidency« (še – noch – hišće) abo praša so za tym wčera na rozdźěl wot dźensa a raznymi změnami, kotrež so stanu abo za kotrež so rozsudźiš a w kotrychž steji to wčera pódla toho dźensa so njeznajo: »Dortgestern und Heutehier stehen nebeneinander, zwei Fremde in einer Schlange am Flughafen, die warten« (Gestern war alles schöner). Jeje němske basnje su episke. Powědaja wo pospytach, přez dźěło přemyslowanja wo swójskich hłubinach wobeńć (»Doch bevor uns alles Stück für Stück verschlingt, arbeiten wir.«, Wenn die dicke Dame singt) hač k redukowanju na to, štož woprawdźe za žiwjenje trjebaš (Was ich brauche). Wotkrywa a staja do prašenja naše wšědnosće a strachi a pokazuje na nimale wostrózbnjace wašnje na nuznosć čłowjeskeje bliskosće a zo njeje to, štož trjebamy, wjele a tola wšo.

Anju Golob dožiwić pak njebě jenož jeje tekstow dla wosebitosć. Dušan Hajduk-Veljković prašeše so ju za jeje pochadom a jeje městnom žiwjenja kaž tež za słowjenskej towaršnosću. Wotmołwy Anje Golob

Awtorka Anja Golob, moderator Dušan Hajduk-Veljković a awtorka Lubina Hajduk-Veljkovićowa Foto: Hanka Šěnec

dopokazowachu, zo sedźeše tam žona, kotraž ma wutrobitu, nimale bojownisku należnosć. Wona chce, zo ludźo přemysluja, swoje žiwjenje reflektuja a dobre žiwjenje jako samozrozumliwe njezačuwaja. Zo so wobhladuja za tym, što so na pućach městow stawa, zo njedowoleja knježerstwam wšo a wšitko. Jasnje argumentujo a přeswědčiwje wuwjedujo dopokaza, zo njejsu to někajke spontane mysle, časej wotpowědujo, ale zo su to jeje temy.

Lubina Hajduk-Veljkovićowa postara so na tutym zarjadowanju na najwšelakoriše wašnje wo lochkosć a zwjazanosć. Nic jenož zo přednjese serbske přełožki Anje Golob, ale skerje, dokelž rozšěri wid na třebnosće wšědneho dnja a dopomnjenki zańdźenosće na serbske wobrazy krajiny. Wona přednjese swój esej »Štož zwostanje, su wobrazy«. Konstatuje, zo »[je] spodźiwne, hdyž so w kraju narodźiš, kotryž wjace njeeksistuje. Přeco zaso wobhladuj[e] swój kraj dźěćatstwa z hinašimaj wočomaj a woktryj[e] nowe fasety.« Wona žada »wěrnosć wo zašłosći. Nic, zo bychmy sudźili, ale zo bychmy zrozumili.« Z tutoho zhladowanja podawa so do přitomnosće, do Łužicy, kotraž so měnja, ale kotrejež »njeličomne nuansy [...] žiwjenje we Łužicy [...] wučinja«. Wona widźi so jako »sposrědkowar [...] mjez tehdy a dźensa«. Też Hajduk-Veljkovićowa, narodźena 1976, je potajkim runja Anje Golob změny a přeměny dožiwiła. Też wona, byrnjež wo wjele cunišo, ma zajim na tym, zo ludźo hladaja, što so stawa a na to dźiwaja, »kotre symješko schadźa a kotre dale jako móžnosć w nami wotpočuje«.

Jedne tajke jeje symješko je bjezdwěla też spěw. Lubina Hajduk-Veljkovićowa bě nimo swojich basnjow a eseja też spěwy a gitaru sobu přinjesła. Tak zaspěwa hromadźe ze wšěmi přitomnymi dwě južnosłowjanskej pěsni a serbski spěw. Serbska lubosć k spěwanju bě hnydom pytnyć a bě natykliwa. A spleće dalšu nitku mjez wšěmi: Stwori z tym wonu człowjesku bliskosć, kotruž trjebamy.

Zarjadowanje bě tuž woprawdźe wobohaćace. Dušan Hajduk-Veljković, ze swojeje biografije swět Anje Golob znajo a jako mandźelski Lubiny Hajduk-Veljkovićoweje jeje tworjenje podpěrajo staješe prawe prašenja, kotrež zmóžnichu wid na rozdźělnej wosobinje přitomneju awtorkow. A Anja Golob a Lubina Hajduk-Veljkovićowa běštej kóžda na swoje wašnje nimoměry prezentnej a inspirěrowacej. Je nimale škoda, zo njeje w Serbach hišće zwučene wašnje, zo so wěste zarjadowanja přezcyłnje natoča a so za njepřitomnych spřistupnja. Znaju mnoho ludźi, kotrymž bych doporučiła, sej nahrawanje wobhladać.

SYLWIJA ŠĚNOWA

Narowny kamjeń za Horsta Šlosarja

Dnja 23. septembra wotmě so na kěrchowje w Drježdźanach-Střežinje (Striesen) swjatočnosć při wobnowjenym rowje serbskeho molerja Horsta Šlosarja (1903–1964) składnostnje jeho 116. narodnin. W přitomnosći potomnikow a přećelow měješe Jurij Łušćanski wopomnjensku narěč. Hódnoćeše wumělca za stilistisku, tematisku a technisku wariabelnosć jeho wašnja molerstwa a jako člona Koła serbskich wumělcow a nošerja Myta Ćišinskeho. Šlosar bě mišterski šuler Otta Dixa, na kotrehož Nowu wěcownosć předewšěm w swojich portretach a předstajenjach cirkusa nawjazowaše. Jeho krajinowe mólby sahaja wot naturalistisko-realistisce skutkowacych mólbow

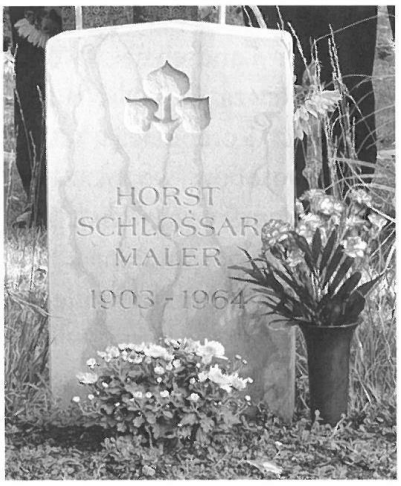

Ponowjeny narowny kamjeń molerja Horsta Šlosarja na Střežinskim kěrchowje
Foto: Heiko Pfriem